

Dozór elektroniczny. Zagadnienia ogólne i kilka uwag dotyczących jego wdrożenia do polskiego ustawodawstwa karnego

BOGDAN MYRNA

Prokuratura Okręgowa we Wrocławiu

I

Z dniem 1 września 2009 roku do polskiego ustawodawstwa karnego weszła w życie ustawa z dnia 7 września 2007 roku o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego¹. Z tym jednak dniem, o czym stanowi art. 89 ust. 1 tejże ustawy, nie weszła ona w życie w całości, ale z wyjątkiem 6 przepisów, a mianowicie:

- 1) art. 2 — dotyczącego modelu systemu dozoru elektronicznego;
- 2) art. 3 — dotyczącego trybu powierzenia dozoru elektronicznego;
- 3) art. 4 — dotyczącego określenia upoważnionego podmiotu dozoru oraz jego wyboru;
- 4) art. 59 — dotyczącego czynności materialno-technicznych powierzanych upoważnionemu podmiotowi dozoru;
- 5) art. 62 — dotyczącego wymogów stawianych przedstawicielom upoważnionego podmiotu dozoru;

¹ Dz.U. z 2008 r. Nr 172, poz. 1069 z późn. zm.

6) art. 69 — dotyczącego szczegółowych warunków technicznych urzędzeń wchodzących w skład środków technicznych niezbędnych do kontroli wykonywania przez skazanego nałożonego na niego przez sąd penitencjarny obowiązku pozostawania w miejscu stałego pobytu lub innym wskazanym miejscu w wyznaczonym czasie.

Artykuły: 2, 3, 4, 59, 62 i 69 zaczęły bowiem obowiązywać z dniem ogłoszenia przedmiotowej ustawy w Dzienniku Ustaw, to jest 18 października 2007 roku. Należy także podkreślić, że ustawa ta ma charakter epizodyczny, albowiem zgodnie z art. 89 ust. 2 ma obowiązywać do dnia 31 sierpnia 2014 roku, a więc licząc od 1 września 2009 roku — przez 5 lat.

Należy także podkreślić, że wprowadzenie dozoru (monitoringu) elektronicznego ma niewątpliwie na celu zwolnienie określonej liczby miejsc w przepełnionych zakładach karnych i związane z tym oszczędności finansowe, dotyczące zakwaterowania i utrzymania skazanych. Powyższa ustawa zatem wychodzi „naprzeciw potrzebie zmniejszenia [jak najszybszego — B.M.] populacji osadzonych w zakładach karnych przez wprowadzenie alternatywnego w stosunku do izolacji więziennej systemu wykonywania krótkoterminowej kary pozbawienia wolności, jakim jest dozór elektroniczny. System ten pozwoli na stosowanie wyważonej represji karnej wobec sprawców tzw. drobnych przestępstw, którzy dotychczas, w powszechnym przekonaniu pozostawali bezkarni. Można wyrazić przekonanie, że system dozoru elektronicznego jest [to znaczy będzie — B.M.] dostatecznie dolegliwy, aby zadośćuczynić postulatowi sprawiedliwej odpłaty, a przy tym nie zdjąć ze skazanego obowiązku samokontroli, co dobrze rokuje wdrożeniu go do przestrzegania porządku prawnego”². Oczywiście, czy tak w istocie będzie, i czy w ogóle ustawa ta spełni oczekiwania, okaże się dopiero w praktyce. Wydaje się także, że jeżeli w praktyce (to jest od 1 września 2009 roku do 31 sierpnia 2014 roku) sprawdzą się przyjęte w niej rozwiązania, to wówczas czas jej obowiązywania zostanie albo przedłużony na dalszy określony czas, albo bezterminowo.

Przed zdefiniowaniem „systemu dozoru elektronicznego” należy określić zakres przedmiotowy ustawy go wprowadzającej. Otóż, zgodnie z art. 1 przedmiotowa ustawa określa:

² W. Kotowski, B. Kurzępa, *Dozór elektroniczny. Komentarz praktyczny*, Warszawa 2009, s. 13–14.

- 1) warunki odbywania przez skazanego kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego;
- 2) warunki i tryb orzekania o udzieleniu skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego;
- 3) organizowanie i kontrolowanie wykonywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego;
- 4) nadzór nad wykonywaniem kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego.

Natomiast definicja systemu „dozoru elektronicznego” została zawarta w art. 2 ust. 1 ustawy, w myśl którego to jeden z systemów wykonywania kary pozbawienia wolności, polegający na kontrolowaniu zachowania skazanego przebywającego poza zakładem karnym przy użyciu aparatury monitorującej, czyli urządzeń elektronicznych oraz instalacji i systemów, które zawierają służące tej kontroli podzespoły elektryczne lub elektroniczne. Należy przy tym stwierdzić, że (zgodnie z art. 2 ust. 2 ustawy) kontrolowanie tegoż zachowania skazanego dotyczy przestrzegania przez skazanego nałożonego na niego przez sąd penitencjarny obowiązku pozostawania w miejscu stałego pobytu lub w innym wskazanym miejscu w wyznaczonym czasie, jak również obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach lub zakazu zbliżania się do określonej osoby.

Nie wchodząc w szczegóły dotyczące środków technicznych ani ich działania (funkcjonowania), należy jednak podnieść, że do tychże środków (w myśl art. 2 ust. 4 ustawy) zalicza się: 1) nadajnik, 2) elektroniczne urządzenie rejestrujące (stacjonarne oraz przenośne urządzenia monitorujące) i 3) centralę monitorowania.

Na uwagę zasługuje tutaj również przepis art. 2 ust. 3 ustawy, zgodnie z którym wykonywanie przez skazanego nałożonych na niego przez sąd penitencjarny obowiązków (oczywiście wszystkich obowiązków — dop. autora) podlega ścisłej kontroli i ma na celu wychowawcze oddziaływanie i zapobieganie powrotowi do przestępstwa lub przestępstwa skarbowego.

Natomiast w myśl przepisu art. 3 ust. 1 ustawy czynności materialno-techniczne związane z kontrolą zachowania skazanego w czasie odbywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego przy użyciu środków technicznych powierza się upoważnionemu

podmiotowi dozoru, który zdefiniowano w art. 4 ust. 1 ustawy)³. Natomiast wspieranie oraz powierzanie określonych czynności może nastąpić na zasadach i w trybie przewidzianym w ustawie z dnia 19 grudnia 2008 roku o partnerstwie publiczno-prywatnym (Dz.U. z 2009 r. Nr 19, poz. 100 — która weszła w życie z dniem 27 lutego 2009 roku) — o czym stanowi art. 3 ust. 2 ustawy.

Istotę czynności materialno-technicznych, o których mowa w art. 3 ust. 1 ustawy, określono w art. 59 ustawy. Zgodnie z tym przepisem (a ściślej mówiąc z ust. 1 art. 59 tejże ustawy) czynności materialno-techniczne powierzone upoważnionemu podmiotowi dozoru polegają na kontroli przestrzegania przez skazanego nałożonego na niego przez sąd penitencjarny obowiązku pozostawania w miejscu stałego pobytu lub w innym wskazanym miejscu w wyznaczonym czasie, a także obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach lub zakazu zbliżania się do określonej osoby, za zgodą tej osoby.

Przedmiotowe czynności (czynności materialno-techniczne) obejmują w szczególności: 1) zainstalowanie elektronicznego urządzenia rejestrującego lub założenie skazanemu nadajnika; 2) usunięcie tego urządzenia lub nadajnika; 3) rejestrację każdego zdarzenia polegającego na przerwaniu lub nawiązaniu łączności między środkami technicznymi oraz każdą manipulację, a także wyczerpanie się wewnętrznego źródła zasilania.

Natomiast wymogi, jakie powinny być spełnione przez osoby zatrudnione w upoważnionym podmiocie dozoru i wykonującym wskazane wyżej czynności materialno-techniczne w ramach systemu dozoru elektronicznego, a także przez osoby nadzorujące wykonanie tych czynności, zatrudnione w tym podmiocie, zostały określone w art. 62

³ Zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy — upoważnionym podmiotem dozoru może być instytucja państwowa, przedsiębiorca lub podmiot zagraniczny mający siedzibę w Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli jest przedsiębiorcą w rozumieniu prawa kraju rejestracji i spełnia warunki do wykonywania w Rzeczypospolitej Polskiej działalności gospodarczej, który może wykonywać działalność gospodarczą polegającą na wykonywaniu czynności materialno-technicznych związanych z kontrolą nałożonego na skazanego przez sąd penitencjarny obowiązku pozostawania w miejscu stałego pobytu lub w innym wskazanym miejscu w wyznaczonym czasie, jak również obowiązku powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach lub zakazu zbliżania się do określonej osoby, a także na rejestracji przypadków naruszenia tych obowiązków lub zakazu.

komentowanej ustawy. W myśl tegoż przepisu takimi osobami mogą być jedynie te, które łącznie spełniają następujące wymogi:

- 1) są obywatelami polskimi o nieposzlakowanej opinii;
- 2) nie były skazane prawomocnym wyrokiem sądu za umyślnie popełnione przestępstwo lub przestępstwo skarbowe;
- 3) korzystają z pełni praw publicznych i cywilnych;
- 4) posiadają co najmniej średnie wykształcenie;
- 5) i odpowiednie kwalifikacje zawodowe, w szczególności udokumentowaną w stopniu co najmniej podstawowym wiedzę w zakresie budowy i funkcjonowania urządzeń elektronicznych oraz instalacji i systemów, które zawierają podzespoły elektryczne lub elektroniczne.

Wskazany w art. 62 ustawy wymóg, aby wymieniane osoby nie były skazane prawomocnym wyrokiem sądowym za przestępstwo umyślne, jak i też umyślne przestępstwo skarbowe, moim zdaniem zasługuje na dezaprobatę i krytykę. Z jednej bowiem strony ustawodawca w tym przepisie stanowi, by osoby w nim wskazane cieszyły się nieposzlakowaną opinią, z drugiej zaś dopuszcza, by mogły one być skazane prawomocnym wyrokiem sądu za nieumyślne przestępstwo albo też nieumyślne przestępstwo skarbowe. Nie może być bowiem tak, aby osoby wymienione w art. 62 komentowanej ustawy miały się dopuścić w przeszłości na przykład popełnienia nieumyślnych *de facto* przestępstw wypadków drogowych w stanie nietrzeźwości (połączonych z ucieczką z miejsca zdarzenia) w formie podstawowej, a zatem występków przewidzianych w art. 177 § 1 k.k. w zw. z art. 178 § 1 k.k. albo w formie kwalifikowanej z art. 177 § 2 k.k. w zw. z art. 178 § 1 k.k., jak też na przykład przestępstwa nieumyślnego spowodowania śmierci, określonego w art. 155 k.k. W mojej ocenie osoby skazane prawomocnymi wyrokami sądowymi za tak poważne przestępstwa nieumyślne (jak też za każde inne nieumyślne przestępstwo albo przestępstwo skarbowe) nie powinny w żadnym wypadku być osobami, o których mowa w art. 62 ustawy. Osoby takie, co chcę podkreślić, nie powinny być skazane prawomocnym wyrokiem sądowym za jakiegokolwiek przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, bo tylko wówczas będą miały nieposzlakowaną opinię. A zatem przedmiotowa przesłanka (wymóg) powinna zostać zmieniona i dotyczyć wyłącznie osób niekaranych w przeszłości zarówno za przestępstwo, jak i przestępstwo skarbowe.

II

Natomiast jeżeli chodzi o przesłanki, których łączne spełnienie umożliwi skazanemu uzyskanie zezwolenia na odbycie orzeczonej kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego, to kwestię tę uregulowano w art. 6 ust. 1 i 2 komentowanej ustawy.

Zgodnie z art. 6 ust. 1 te same ustawy sąd penitencjarny może udzielić zezwolenia na odbycie kary nieprzekraczającej 6 miesięcy pozbawienia wolności (a więc na odbycie kary krótkoterminowej w wymiarze do 6 miesięcy pozbawienia wolności) w systemie dozoru elektronicznego skazanemu na taką karę. Należy jednak podkreślić, że do udzielenia przedmiotowego zezwolenia są równocześnie konieczne: zgoda skazanego, mającego określone miejsce stałego pobytu oraz zgoda osób pełnoletnich wspólnie z nim zamieszkujących (lub przebywających) na zastosowanie wobec niego tegoż systemu, pozytywna prognoza, że odbycie kary pozbawienia wolności w tym systemie będzie wystarczające do osiągnięcia celów kary, a także szczególne względy bezpieczeństwa i stopień demoralizacji, jak również inne szczególne okoliczności nieprzemawiające za potrzebą jego osadzenia w zakładzie karnym, a ponadto istnienie po stronie skazanego warunków mieszkaniowych umożliwiających funkcjonowanie systemu, a także istnienie możliwości techniczno-organizacyjnych wykonywania dozoru przez upoważniony podmiot dozoru. Wyżej wymienione przesłanki dotyczące skazanego na karę do 6 miesięcy pozbawienia wolności należy również stosować do drugiej grupy skazanych, którym sąd penitencjarny może udzielić zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego, a mianowicie do skazanych na karę pozbawienia wolności nieprzekraczającą roku (a więc do roku), jeżeli czas pozostały do odbycia tej kary nie przekracza sześciu miesięcy — o czym stanowi przepis art. 6 ust. 2 ustawy. Jednakże także i wobec tych skazanych powinny być spełnione (tak jak w wypadku skazanych z grupy pierwszej przewidzianej w art. 6 ust. 1 ustawy) dodatkowe przesłanki. W myśl bowiem treści art. 6 ust. 2 ustawy takimi przesłankami są: dotychczasowe pozytywne zachowanie się skazanego w czasie odbywania kary, które jednocześnie winno uzasadniać przekonanie, że w czasie

pobytu poza zakładem karnym będzie on przestrzegał porządku prawnego, a w szczególności nie popełni ponownie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego.

Na uwagę zasługuje tutaj także przepis art. 6 ust. 3 i 7 komentowanej ustawy. Otóż zgodnie z art. 6 ust. 3 ustawy zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego nie udziela się skazanemu na karę pozbawienia wolności za umyślnie popełnione przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, który był uprzednio skazany na taką karę, chyba że zachodzą warunki do wydania wyroku łącznego. Przepis ten zatem wyłącza możliwość skorzystania z dobrodziejstwa systemu dozoru elektronicznego przez skazanych za umyślne przestępstwo lub przestępstwo skarbowe. Odstępstwem od tej zasady jest jednak, w myśl art. 6 ust. 3 komentowanej ustawy sytuacja, gdy zaistnieją warunki do wydania wyroku łącznego. „Ustawodawca uznał bowiem, że stosowanie wspomnianego ograniczenia także w wypadku wykonywania kary w tym systemie sytuowałoby skazanego w gorszej sytuacji niż orzeczenie kary łącznej jednym wyrokiem. Redakcja art. 6 ust. 3 ustawy — jak dalej słusznie zauważają Wojciech Kotowski i Bolesław Kurzępa — powoduje, że niezależnie od tego, czy przeciwko sprawcy toczyło się jedno czy kilka postępowań, możliwość skorzystania przez niego z systemu jest identyczna”⁴.

Możliwość udzielenia zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru (monitoringu) elektronicznego, zgodnie z treścią przepisu art. 7 ustawy, istnieje także w odniesieniu do skazanego, wobec którego została orzeczona zastępcza kara pozbawienia wolności za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe. „Wprowadzenie na grunt polskiego prawa możliwości odbywania także zastępczej kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego może okazać się [zdaniem ustawodawcy — B.M.] w pełni uzasadnione. System ten dotyczy szczególnie osób, które ze względu na wiek, stan zdrowia czy też konieczność sprawowania opieki nad dziećmi — w powszechnym przekonaniu społecznym — pozostają bezkarne, jeżeli nie zostaną osadzone w zakładzie karnym. Z kolei w przypadku skazanych, którzy mają stałą pracę lub uczą się, system stanowi oddziaływającą wychowawczo represję karną, a jednocześnie

⁴ W. Kotowski, B. Kurzępa, *op. cit.*, s. 35.

nie powoduje zerwania przez skazanego więzi społeczno-ekonomicznych, do czego prowadzi właśnie izolacja więzienna”⁵.

Jeżeli zaś chodzi o podmioty uprawnione do złożenia wniosku o udzielenie skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w rzeczonym systemie, to oczywiście oprócz skazanego taki wniosek, ale już za zgodą skazanego, mogą również złożyć: jego obrońca, prokurator, sądowy kurator zawodowy lub dyrektor zakładu karnego (art. 39 ustawy). Należy przy tym pamiętać, że przedmiotowy wniosek, zgodnie z art. 40 ust. 1 ustawy, musi być sporządzony na piśmie i zawierać stosowne uzasadnienie. Należy także mieć na względzie przepis art. 38 komentowanej ustawy, wedle którego orzekanie w sprawach dotyczących wykonania kary pozbawienia wolności w omawianym systemie należy do sądu penitencjarnego, w którego okręgu kara jest lub ma być wykonywana.

Przed przedstawieniem uwag dotyczących wdrożenia systemu dozoru (monitoringu) elektronicznego do polskiego ustawodawstwa karnego należy także omówić przepisy przedmiotowej ustawy traktujące o obligatoryjnym i fakultatywnym uchyleniu przez sąd penitencjarny zezwolenia na odbycie przez skazanego kary pozbawienia wolności w tym systemie. Przepisami tymi są: art. 17 ust. 1 i art. 28 ust. 1 ustawy, określające przesłanki obligatoryjnego uchylenia zezwolenia i art. 29 ustawy uzasadniający fakultatywne uchylenie zezwolenia na odbywanie przez skazanego kary pozbawienia wolności w rzeczonym systemie.

I tak w myśl art. 17 ust. 1 ustawy sąd penitencjarny niezwłocznie (zatem obligatoryjnie) uchyla zezwolenie na odbycie przez skazanego kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego i poleca go doprowadzić do zakładu karnego, jeżeli skazany:

1) nie zachowa wyznaczonego terminu do zgłoszenia upoważnionemu podmiotowi dozoru gotowości do zainstalowania elektronicznego urządzenia rejestrującego (powinno to nastąpić przed upływem 24 godzin od ogłoszenia lub doręczenia skazanemu postanowienia sądu penitencjarnego o udzieleniu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego — zgodnie z art. 15 ust. 1 i 2 w zw. z art. 6 ust. 1 ustawy albo od zwolnienia skazanego z zakładu karnego — zgodnie z art. 15 ust. 1 i 2 w zw. z art. 6 ust. 2 ustawy);

⁵ *Ibidem*, s. 39.

2) uchyla się od niezwłocznego zainstalowania przez upoważniony podmiot dozoru elektronicznego urządzenia rejestrującego lub od założenia nadajnika.

Natomiast według przepisu art. 28 ust. 1 komentowanej ustawy sąd penitencjarny także obligatoryjnie uchyla zezwolenie na odbycie przez skazanego kary pozbawienia wolności w omawianym systemie, jeżeli:

1) skazany, odbywając karę w tym systemie, naruszył porządek prawny, a w szczególności, gdy:

- popełnił przestępstwo lub przestępstwo skarbowe,
- uchyla się od wykonania nałożonych na niego obowiązków (określonych przykładowo w art. 8 ust. 1 pkt 1–7 ustawy),
- uchyla się od wykonania orzeczonego wobec niego środka karnego,
- uchyla się od wykonania orzeczonego wobec niego dozoru sądowego kuratora zawodowego,
- lub uchyla się od kontroli upoważnionego podmiotu dozoruującego;

2) skazany korzystający z zezwolenia na oddalenie się (w myśl przepisu art. 21 ust. 1 ustawy)⁶, został zatrzymany przez uprawniony organ w związku z naruszeniem przez niego porządku prawnego w okresie trwania oddalenia;

3) odwołano przerwę w wykonaniu kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego (instytucję przerwy przewiduje generalnie art. 26 ust. 1 ustawy)⁷ z powodu innego niż ustanie przyczyny, dla której przerwa została udzielona;

⁶ Artykuł 21 ust. 1 komentowanej ustawy stanowi, że w przypadkach szczególnie ważnych dla skazanego, uzasadnionych warunkami zdrowotnymi, rodzinnymi lub osobistymi, sędzia penitencjarny może mu zezwolić na oddalenie się poza miejsce, o którym mowa w art. 8 ust. 1 pkt 1 ustawy (chodzi o obowiązek określonego zachowania się polegający na pozostawaniu we wskazanym przez sąd penitencjarny miejscu w wyznaczonym czasie), na okres nieprzekraczający jednorazowo 7 dni, w miarę potrzeby w asyście osoby najbliższej lub osoby godnej zaufania.

⁷ Który definiuje instytucję przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, stanowiąc, że jest to okres między usunięciem a ponownym zainstalowaniem elektronicznego urządzenia rejestrującego lub założeniem nadajnika.

4) zarządzono wykonanie reszty kary pozbawienia wolności odbywanej w tym systemie, warunkowo zawieszanej w trybie art. 26 ust. 2⁸ lub art. 82 ust. 3 ustawy⁹;

5) skazany w czasie wykonywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego został tymczasowo aresztowany w innej sprawie.

Zarówno w przypadku obligatoryjnego uchylenia zezwolenia na odbycie przez skazanego kary pozbawienia wolności w systemie dozoru (monitoringu) elektronicznego w trybie art. 17 ust. 1, jak i w trybie art. 28 ust. 1 ustawy sąd penitencjarny może odstąpić od uchylenia przedmiotowych zezwoleń, czyniąc to w pierwszym wypadku na podstawie art. 18 ustawy, w drugim zaś na podstawie art. 28 ust. 2 ustawy — w wyjątkowych przypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami.

Jeżeli zaś chodzi o kwestię fakultatywnego uchylenia zezwolenia na odbycie przez skazanego kary pozbawienia wolności w rzeczonym systemie, to rozstrzyga ją przepis art. 29 komentowanej ustawy. Zgodnie z tym przepisem sąd penitencjarny może mianowicie uchylić zezwolenie w sytuacji, gdy skazany korzystający z zezwolenia na oddalenie się (którym stanowi art. 21 ust. 1 ustawy, przedstawiony w przypisie 6 niniejszego artykułu), nie powrócił do określonego miejsca w wyznaczonym czasie.

Ponadto w razie obligatoryjnego uchylenia zezwolenia w trybie art. 17 ust. 1 i w trybie art. 28 ust. 1 ustawy, jak też w wypadku fakultatywnego uchylenia takiego zezwolenia, sąd penitencjarny poleca doprowadzić skazanego do zakładu karnego, przy czym o takim poleceniu skazany powinien być przez sąd pouczony, w tym również w przypadku określonym w art. 17 ust. 1 ustawy¹⁰.

⁸ Który z kolei traktuje o warunkowym zawieszeniu wykonania reszty kary pozbawienia wolności wykonywanej w tym systemie w sytuacji, gdy przerwa (o której stanowi art. 26 ust. 1 ustawy) trwała przez okres równy co najmniej połowie kary pozbawienia wolności (wykonywanej w tymże systemie).

⁹ Który także traktuje o instytucji warunkowego zawieszenia wykonania reszty kary pozbawienia wolności wykonywanej w tym systemie również w sytuacji, gdy przerwa (jednakże w tym wypadku udzielona skazanemu w trybie art. 82 ust. 1 w zw. z art. 81 ust. 1 ustawy) trwała przez okres równy co najmniej połowie kary pozbawienia wolności wykonywanej w przedmiotowym systemie.

¹⁰ Artykuł 31 ust. 1 ustawy dotyczy jednak takiego pouczenia tylko w przypadku zastosowania trybu z art. 28 ust. 1 i z art. 29 ustawy, w art. 17 ust. 1 ustawy ustawodawca

Z przepisami dotyczącymi uchylenia zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego (to znaczy z art. 28 ust. 1 i z art. 29 ustawy)¹¹ ma niewątpliwie związek art. 33 komentowanej ustawy. Przepis ten bowiem, traktując o pozytywnym odbyciu kary pozbawienia wolności w omawianym systemie, stanowi, że z taką sytuacją mamy do czynienia, jeżeli w czasie odbywania kary pozbawienia wolności w tym systemie i w ciągu dalszych 6 miesięcy po upływie okresu tegoż dozoru nie uchylono zezwolenia na odbycie kary w tymże systemie. Należy tutaj dodać, że sformułowanie zawarte w art. 33 ustawy — „nie uchylono zezwolenia na odbycie kary w tym systemie” oznacza i dotyczy sytuacji, gdy w okresie 6 miesięcy po upływie okresu dozoru (monitoringu) elektronicznego nie zostało wydane prawomocne postanowienie sądu penitencjarnego w tym zakresie.

III

Jeżeli zaś chodzi o uwagi dotyczące wdrożenia przedmiotowego systemu wykonywania kary pozbawienia wolności do polskiego prawa karnego, to w tym zakresie należy generalnie się zastanowić nad kwestią, czy mamy tutaj w ogóle (w istocie) do czynienia z systemem, czy tylko ze sposobem wykonywania kary pozbawienia wolności, w tym wypadku przez zastosowanie wobec skazanych dozoru (monitoringu) elektronicznego.

Lektura i analiza ustawy o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego moim zdaniem wskazuje na to, że nie można tutaj mówić o systemie wykonywania kary pozbawienia wolności, a jedynie o „jakimś dalszym sposobie” jej wykonywania po opuszczeniu przez skazanego zakładu karnego. O wykonywaniu kary pozbawienia wolności „w trzech systemach” stanowi bowiem art. 81 k.k.w. Zgodnie z tym przepisem karę pozbawienia wolności wykonuje się w systemach:

zapewne przez niedopatrzenie nie zawarł — jak w wypadku art. 31 ust. 1 ustawy — zapisu o pouczeniu skazanego o wydanym poleceniu doprowadzenia go do zakładu karnego.

¹¹ Nie zaś z art. 17 ust. 1 komentowanej ustawy, gdyż przepis ten określa sytuacje, które nie zaistniały w czasie odbywania przez skazanego kary pozbawienia wolności w systemie dozoru (monitoringu) elektronicznego.

1) programowanego oddziaływania uregulowanego w art. 95 k.k.w., 2) terapeutycznym (w art. 96 i art. 97 k.k.w.) i 3) zwykłym (w art. 98 k.k.w.). „Wykonywanie kary w trzech systemach odnosi się w pełnym zakresie do wykonywania kary pozbawienia wolności w jej trzech rodzajach, a mianowicie: terminowego pozbawienia wolności, 25 lat pozbawienia wolności, dożywotniego pozbawienia wolności (art. 32 k.k.)”¹². Ponadto w świetle art. 99 k.k.w. wykonanie kary we wskazanych systemach odnosi się również do wykonywania zastępczej kary pozbawienia wolności, do wykonywania kary aresztu za wykroczenia jak również do wykonywania kar porządkowych i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności. „W tych przypadkach zasadą jest jednak — jak słusznie zauważa Zbigniew Hołda — że kary i środki wykonuje się w systemie zwykłym, chyba że szczególne względy przemawiają za skierowaniem skazanego do innego systemu”¹³. W tym miejscu należy odnotować i podkreślić, iż przepis art. 81 k.k.w. (współ z art. 95, 96 i 97, a także art. 98 oraz 99 k.k.w.) pozostaje w ścisłym związku z art. 67 k.k.w., określającym cele wykonywania kary pozbawienia wolności¹⁴. W myśl bowiem § 1 tegoż artykułu — wykonywanie kary pozbawienia wolności ma na celu wzbudzanie w skazanym woli współdziałania w kształtowaniu jego społecznie pożądanых postaw, w szczególności poczucia odpowiedzialności oraz potrzeby przestrzegania porządku prawnego i tym samym powstrzymywania się od powrotu do przestępstwa. Z kolei § 2 art. 67 k.k.w. traktuje o zindywidualizowanym oddziaływaniu na skazanych, które w ramach określonych w k.k.w. systemów wykonywania kary pozbawienia wolności (art. 81 k.k.w. w zw. z art. 95, 96 i 97 oraz art. 98 k.k.w.), w różnych rodzajach (art. 69 k.k.w.) i typach (art. 70 k.k.w.) zakładów karnych jest środkiem do osiągnięcia celu określonego w § 1 (art. 67 k.k.w.). Natomiast § 3 art. 67 k.k.w. „mówi o tak zwanych powszechnie w literaturze środkach oddziaływania penitencjarnego”¹⁵. Przepis ten stanowi mianowicie, że w oddziaływaniu na skazanych, przy

¹² Z. Hołda, [w:] Z. Hołda, K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Gdańsk 2005, s. 341.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ T. Kalisz, *Cele wykonywania kary pozbawienia wolności*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 7, red. L. Bogunia, Wrocław 2000, s. 217 nn.

¹⁵ Z. Hołda, *op. cit.*, s. 307.

poszanowaniu ich praw i wymaganiu wypełniania przez nich obowiązków, uwzględnia się przede wszystkim pracę, zwłaszcza sprzyjającą zdobywaniu odpowiednich kwalifikacji zawodowych, nauczanie, zajęcia kulturalno-oświatowe i sportowe, podtrzymywanie kontaktów z rodziną i światem zewnętrznym oraz środki terapeutyczne.

Komentowany przepis art. 67 k.k.w. jednoznacznie zatem wskazuje, i chciałbym to podkreślić, że cele wykonywania kary pozbawienia wolności (§ 1 art. 67) powinny być realizowane wyłącznie w ramach przewidzianych w k.k.w. trzech systemów wykonywania kary pozbawienia wolności, w różnych rodzajach i typach zakładów karnych, a więc przez „służbę więzienną” (§ 2 art. 67) i przy zastosowaniu określonych środków oddziaływania penitencjarnego (§ 3 art. 67). Natomiast w świetle art. 56 ust. 1 ustawy „o dozorze elektronicznym” cele wykonywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego (określone w art. 67 § 1 k.k.w.), poprzez realizację czynności związanych z organizowaniem i kontrolowaniem rzeczony kary, wykonują sądowy kurator zawodowy i upoważniony podmiot dozorujący. W zakresie zaś realizacji przewidzianych w art. 56 ust. 1 ustawy „o dozorze elektronicznym” sądowy kurator zawodowy (który tak jak współdziałający z nim upoważniony podmiot dozorujący zobowiązany jest do wykonywania poleceń sędziego penitencjarnego — zgodnie z art. 57 ust. 1 te same ustawy) współdziała z odpowiednimi podmiotami wskazanymi w art. 38 § 1 k.k.w. Z kolei w trybie art. 58 ust. 1 ustawy „o dozorze elektronicznym” upoważniony podmiot dozorujący (współpracujący z sądowym kuratorem zawodowym), w razie potrzeby może zażądać od Policji udzielenia pomocy (a Policja w myśl ust. 2 art. 58 ustawy ma obowiązek jej udzielenia) przy dokonywaniu czynności postępowania wykonawczego, a w szczególności pomocy przy wejściu do miejsca stałego pobytu skazanego lub innego wskazanego miejsca przebywania skazanego w celu: sprawdzenia prawidłowości funkcjonowania i użytkowania elektronicznych urządzeń rejestrujących lub nadajnika, a także w razie stwierdzenia jakiegokolwiek nieuprawnionego oddziaływania na funkcjonowanie nadajnika lub elektronicznego urządzenia rejestrującego, skutkującego zakłóceniem lub zaprzestaniem tego funkcjonowania.

Z powyższych rozważań wynika zatem, że określone w art. 67 k.k.w. cele wykonywania kary pozbawienia wolności realizowane są również

„dla potrzeb” wykonywania tejże kary w ramach dozoru (monitoringu) elektronicznego. W tym jednak wypadku, w odróżnieniu od wykonywania kary pozbawienia wolności w konkretnym systemie (w jednym z trzech przewidzianych w art. 81 k.k.w.), nie wykonują jej wyspecjalizowane służby zakładów karnych (w tym w szczególności działy penitencjarne), a podmioty zewnętrzne, to znaczy sądowi kuratorzy zawodowi i działający wspólnie z nimi upoważnione podmioty dozoru. Tym samym ustawodawca, w świetle tego rozwiązania, powierzył wykonywanie bezwzględnej kary pozbawienia wolności (której wykonywanie powinno być realizowane wyłącznie na terenie zakładów karnych dla osiągnięcia celów tej kary, określonych w art. 67 k.k.w.) w „warunkach wolnościowych” (przy czym sąd penitencjarny, udzielając zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego skazanemu odbywającemu karę pozbawienia wolności w zakładzie karnym, wydaje jednocześnie nakaz zwolnienia z tego zakładu — o czym stanowi art. 49 ust. 1 ustawy o „dozorze elektronicznym”) podmiotom spoza służby więziennej, przerzucając jednocześnie na te podmioty cały ciężar związany z realizacją wykonania kary pozbawienia wolności w warunkach monitoringu dozoru elektronicznego). Należy więc się zastanowić nad kwestią prawnej relacji art. 5 ust. 1 ustawy o „dozorze elektronicznym” do przepisu art. 67 k.k.w.

Artykuł 5 ustawy o „dozorze elektronicznym” w ust. 1 określa ogólną zasadę, a mianowicie, że w kwestiach nieuregulowanych w tejże ustawie należy stosować odpowiednio przepisy kodeksu karnego wykonawczego, z wyjątkiem art. 17, 169 § 2 i 4, art. 170 § 2 i art. 172 § 2 k.k.w. oraz przepisów tego kodeksu dotyczących wykonywania kary pozbawienia wolności w zakładach karnych. Przepis art. 5 ust. 1 ustawy o „dozorze elektronicznym” nie wyłącza zatem artykułu 67 k.k.w. w zakresie stosowania go we wskazanej ustawie, zwłaszcza że w przedmiotowym akcie prawnym ustawodawca nie określił celów wykonywania kary pozbawienia wolności w warunkach dozoru (monitoringu) elektronicznego.

Natomiast po przeanalizowaniu przepisów ustawy o „dozorze elektronicznym”, a także przepisów k.k.w., dotyczących wykonywania kary pozbawienia wolności w zakładach karnych uważam, że w przypadku ustawy nie mamy jednakże do czynienia z wykonywaniem kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicz-

nego. Mamy tutaj raczej do czynienia ze sposobem (formą) wykonywania tej kary poza zakładem karnym, a więc w warunkach wolnościowych. Z kolei taki sposób (forma) wykonywania kary pozbawienia wolności powinien być raczej stosowany w razie warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności albo też w wypadku warunkowego zwolnienia z odbycia reszty takiej kary, a nie w przypadku jej orzeczenia w wymiarze bezwzględny. Ustawodawca nie powinien był zatem używać słowa „system”, nazwa zaś przedmiotowej ustawy (ze względu na to, że jednak weszła w życie) winna brzmieć — ustawa o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w warunkach dozoru elektronicznego. Natomiast o systemach (trzech systemach) wykonywania bezwzględnych kar pozbawienia wolności traktuje przepis art. 81 k.k.w. Warto przy tym przypomnieć, że na podstawie przepisu art. 71 k.k.w. minister sprawiedliwości może, w drodze rozporządzenia, ustalić inny niż określony w art. 81 k.k.w. system wykonywania kary pozbawienia wolności. Jednakże minister sprawiedliwości nie skorzystał dotychczas z takiej możliwości i nie ustalił nowego (w ramach k.k.w.), czwartego systemu wykonywania kary pozbawienia wolności.